

ELS FORMANTS CULTES: AUTONOMIA O POSICIÓ FIXA

CLASSICAL COMBINING FORMS: AUTONOMY OR FIXED POSITION

IVAN SOLIVELLAS

Grup Iulaterm, Universitat Pompeu Fabra

C. Roc Boronat, 138, 08018 Barcelona

935 422 337

ivan.solivellas@upf.edu

ORCID ID: 0000-0002-3546-0272

Resum

Els diferents estudis sobre la composició culta posen èmfasi en el fet que els formants poden ocupar tant una posició inicial com final, la qual cosa els diferencia clarament de l'afixació, atès que els afixos tenen una posició fixa. Amb aquest treball pretenem comprovar si realment la majoria dels formants gaudeixen d'aquesta versatilitat, per tal de determinar si es tracta d'una característica realment definidora d'aquestes partícules o si, per contra, més aviat és un tret que només presenta un conjunt reduït de casos. Per això, analitzarem els formants que recullen diferents obres lexicogràfiques en català i compararem quins casos apareixen només en una única posició i quins, per contra, poden ocupar-ne dues. En aquest sentit, proposem un estudi que parteix de l'anàlisi lexicogràfica d'aquestes unitats, que completarem amb una anàlisi contrastiva de la posició que ocupen en els compostos de què participen, car intuïm que realment només un nombre limitat de casos gaudeix d'autonomia posicional i que, per tant, no és una característica que sigui definidora a l'hora de parlar dels formants. A més, també analitzarem el tractament que han de tenir les unitats amb posició variable, ja que, si bé actualment s'ha considerat que són un mateix formant, també podria plantejar-se el fet que, en el fons, actualment siguin dos formants que, tot i tenir un mateix origen, siguin diferents per la posició i la funció sintacticosemàntica que desenvolupen en les diferents combinacions.

Paraules clau

Composició culta, morfologia, lexicologia, contínuum morfològic

Abstract

Different studies of neoclassical compounding emphasise the fact that classical combining forms can occupy both the initial and final position, which clearly distinguishes them from affixes, which have a fixed position. This study seeks to ascertain whether most of the combining forms are truly this versatile in order to determine whether this is a really defining characteristic of these

particles or, on the contrary, it only has a reduced case set. For this reason, we will analyse the formants who collect different lexicographic works in Catalan and compare how many cases appear in only one position and how many can occupy both. In this sense, this study is based on the lexicographic analysis of these units, which is complemented with a contrastive analysis of the position they occupy in the compounds in which they appear, because we sense that, in fact, only a limited number of cases have positional autonomy, so it is not a defining feature of combining forms. In addition, we will also analyse the way the variable units must be treated because they are now considered the same form, could also be considered in the background two combining forms, although having the same origin, they are different by the position and the syntactic and semantic function that they show in the different combinations.

Key Words

Neoclassical compounding, morphology, lexicology, morphological continuum

1. INTRODUCCIÓ

La composició culta és un procés de formació de mots que ha generat diferents incògnites, entre les quals podem destacar l'estatus dels elements que hi intervenen. Actualment, considerem que els compostos cultes estan formats per un tipus específic d'unitats denominades *lexemes travats* —és a dir, morfemes amb càrrega semàntica que no gaudeixen d'autonomia—, altrament dits *temes* (GUILBERT 1976; SCALISE 1987; ALMELA 1999; VAL ÀLVARO 1999; IACOBINI 2004). Amb tot, alguns autors han defensat al llarg dels anys que aquestes unitats són, en el fons, un tipus més d'elements afixals que se situen al costat dels prefixos i dels sufixos (BAUER 1979; SECO 1989; STEHLÍK 2011) o, fins i tot, que són unitats difícils de classificar perquè si bé tenen punts en comú amb els afixos, també se'n diferencien per diferents raons (BAYÀ 1997; OLSEN 2000; IACOBINI 2004).

SCALISE (1987) va ser un dels primers autors a analitzar les diferències existents entre els formants cultes i els afixos. Segons aquest autor, hi ha diferents evidències que demostren que els afixos i els temes no pertanyen a la mateixa categoria, entre altres raons perquè 1) els

afixos no són tan lliures com els formants, que poden ocupar la posició inicial i final indistintament i, a més, poden combinar-se entre si; 2) els formants cultes poden extreure's i coordinar-se (per exemple, *homo* i *heterosexual*) i 3) els afixos no poden combinar-se lliurement entre si, a diferència dels formants, com ocorre amb *angloitaloespanyol* i *hispanoangloitaliano* (SCALISE 1987: 87-89). No obstant aquests plantejaments, que ja varen ser qüestionats per IACOBINI (1999), les dades actuals ens permeten comprovar que no són evidències suficients per diferenciar els formants dels afixos, atès que alguns prefixos també poden extreure's i coordinar-se (com veiem a *manifestacions anti* i *protaurina*) i, alhora, no tots els formants cultes poden combinar-se tan lliurement com els exemples anteriors. De fet, sembla que és una capacitat pròpia de la composició a la manera culta i d'un nombre molt concret de formants, especialment els que fan referència a gentilicis.

En aquest article, però, ens centrarem en la suposada capacitat dels formants cultes d'ocupar tant la posició inicial com la final indistintament, com ocorre en els casos de (1), en la mesura que es tracta d'una de les característiques que la majoria dels autors atribueixen a la composició culta des d'antic (SCALISE 1987; VALLÈS 2004; NGLÈ 2009; RULL 2009; VARELA 2009). Malgrat això, sembla que no tots els formants poden aparèixer en les dues posicions, sinó que més aviat és una característica que tenen un nombre limitat d'unitats (IACOBINI 1999). Pretenem determinar, per tant, si es tracta d'una característica general dels formants cultes amb algunes excepcions o bé d'una capacitat particular d'alguns casos.

(1) <i>adelf(o)</i>	<i>adelfofàgia, poliadelf</i>
<i>cist(o)</i>	<i>cistadenoma, colecist</i>
<i>trof(o)</i>	<i>trofoblast, autòtrof</i>

A partir de tots aquests plantejaments, proposem un estudi basat en l'anàlisi dels formants cultes recollits en diferents obres lexicogràfiques i tractats de gramàtica, per tal de comprovar el nombre d'elements que poden ocupar tant la posició inicial com final alhora. Així doncs, primer analitzarem des d'un punt de vista quantitatiu el nom-

bre de formants que configuren l'inventari que hem constituït i, tot seguit, desenvoluparem un estudi de casos per tal d'analitzar les propietats semàntiques i sintàctiques dels formants que gaudeixen d'aquesta llibertat dins del compost culte.

2. ASPECTES METODOLÒGICS

El treball que proposem consisteix a contrastar les diferents formes prefixades i sufixades,¹ per a la qual cosa primer és necessari acotar l'inventari de formants,² una tasca relativament complexa, perquè es tracta d'un conjunt obert d'unitats, d'acord amb les aportacions de WARREN (1990), BAYÀ (1997) i PRÍCIC (2005). Per tant, per a obtenir un corpus de formants prou representatiu hem tingut en compte diferents obres lexicogràfiques, així com algunes gramàtiques i manuals, la qual cosa ens permet tenir-ne una perspectiva àmplia. Quant a les obres de referència, que indiquem a la taula 1, hi ha obres lexicogràfiques de caràcter general, així com manuals de lexicologia i diccionaris de formació de mots, a més d'un conjunt de dades neològiques, com mostrem a continuació.

Les dades neològiques, a diferència de la resta de fonts, ens proporcionen un conjunt de mots formats per composició culta o híbrida a partir dels quals hem seleccionat, cas per cas, els diferents formants que hi intervenen.³ Es tracta d'un conjunt de dades corresponents al període comprès entre els anys 2007 i 2017, que provenen del buidatge manual de l'Observatori de Neologia (OBNEO), la qual cosa ens permet observar si han aparegut formants nous i quins són els més productius en el lèxic no especialitzat, és a dir, els que el parlant té més o menys incorporats en el lèxic.

1. En parlar de formes prefixades i sufixades ens referim als formants cultes que poden aparèixer en posició inicial i final, respectivament. En aquest sentit, són elements diferents dels prefixos i dels sufixos, d'acord amb els plantejaments de diferents treballs, com els de PRÍCIC (2005, 2008) i SOLIVELLAS (2021a).

2. Per a l'inventari de formants, vegeu SOLIVELLAS (2021a).

3. La composició híbrida consisteix en la combinació d'un formant culte, inicial o final, i una base patrimonial (*crioconservar*, *seriòfil*).

Taula 1. Obres de referència per a la configuració de l'inventari de formants

<i>Diccionari general de la llengua catalana</i> (DGLC 1932)	Diccionaris generals
<i>Diccionari de la llengua catalana</i> (DIEC1 1995)	
<i>Gran diccionari de la llengua catalana</i> (GDLC 1998)	
<i>Diccionari de la llengua catalana</i> (DIEC2 2007)	
<i>Diccionari normatiu valencià</i> (DNV 2014)	
<i>A l'entorn de la paraula 2. Lexicologia catalana</i> (TC 1994)	Altres recursos lexicogràfics i lexicològics
<i>Taula de formants cultes</i> (TFC 1997)	
<i>Diccionari de formació de paraules</i> (LDC 2002)	
<i>Diccionari de formació de mots</i> (JB 2006)	
<i>Dades neològiques de l'OBNEO</i>	

En el procés d'elaboració de l'inventari de formants cultes hem hagut de prendre algunes decisions metodològiques. Inicialment, l'inventari contenia 2.961 unitats, entre les quals hi havia no només formants cultes, sinó també alguns al·lomorfs que determinats diccionaris consignen com a entrades diferents, aparentment sense seguir un criteri observable. Igualment, en molts de casos algunes d'aquestes obres de referència inclouen com a formants cultes elements que no ho són, com *catalano-* o *historico-*, que no hem tingut en compte en l'inventari final. A propòsit de tot això, com expliquem al punt tercer, hem fet una revisió del corpus per tal de depurar tant els al·lomorfs com altres elements que pertanyen a altres categories (*exo-*, *media-*, etc.), és a dir, únicament hem seleccionat els formants.⁴

4. També hem de tenir en compte que alguns diccionaris, com el GDLC, inclouen en una mateixa entrada més d'un significat per a un mateix element, mentre que en altres obres es consignen dues o més entrades diferents. En aquests casos, si es tracta de formants homònims, els hem mantingut en dues entrades, com per exemple *austro*⁻¹ i *austro*⁻². En alguns casos, a més de ser dues entrades, són elements que pertanyen a categories diferents, com *vídeo-*, que pot ser formant o prefixoide.

A partir de l'extracció de formants cultes d'aquestes obres de referència vàrem obtenir un total de 2.961 unitats, que es distribueixen de la manera següent: 2.526 formants inicials i 435 formants finals. Amb tot, aquestes dades incloïen unitats molt diverses, la qual cosa requeria d'una depuració atenent diferents aspectes. Per tal de tenir en compte el nombre real de formants, primer de tot era necessari agrupar tots els al·lomorfs en una única entrada, la qual cosa ens va permetre de reduir un total de 1.088 unitats: 960 d'inicials i 128 de finals —una proporció raonable, si tenim en compte que el nombre de formants inicials és major. A més, també es detectaren alguns casos d'elements que, tot i que poden semblar formants cultes, realment no ho són: sovint hi ha mots patrimonials que, per analogia amb els compostos cultes, adopten una forma a la manera culta, això és, amb una vocal d'enllaç (*bromo-*, *catalano-*, *humidi-*), per la qual cosa han estat exclosos del corpus. Aquesta depuració ha suposat la reducció de 550 elements: 517 d'inicials i 33 de finals. Així doncs, l'inventari definitiu compta amb 1.323 elements, 1.049 formants prefixats i 274 formants sufixats, com il·lustrem a continuació:

Taula 2. Dades relatives al nombre d'unitats de l'inventari de formants cultes

	Formes prefixades	Formes sufixades	Total
Corpus inicial	2.526	435	2.961
Casos d'al·lomorfa	960	128	1.088
Altres elements	517	33	550
Inventari final	1.049	274	1.323

Amb aquestes dades, tot seguit analitzàrem els diferents formants per tal de comprovar quins podien aparèixer tant en posició inicial com en posició final, és a dir, quins gaudien de flexibilitat combinatòria. Teòricament, si fem cas de les aportacions de SCALISE (1987) —i la resta d'autors que el segueixen— el resultat demostraria que tots els formants poden aparèixer en totes dues posicions, però només la di-

ferència entre els formants inicials i els finals ja ens permet veure que no és així, ja que les formes prefixades superen en més de 2.100 unitats les formes sufixades.⁵ En canvi, d'acord amb els plantejaments de IACOBINI (1999), podríem assumir que, tot i que no tots els formants tenen aquesta capacitat, sí que és —o hauria de ser— compartida per un nombre representatiu de casos, sense especificar si són la majoria o només un nombre reduït. Malgrat això, les dades demostren que, del total d'elements que configuren l'inventari d'aquest treball, només 123 casos poden ocupar totes dues posicions en el si d'un compost culte, que són casos com *acant(o)*, *glot(o)* o *trop(o)*.⁶ Així doncs, del conjunt de formants inicials només un 11,82 % de casos poden aparèixer també en posició final, mentre que el percentatge augmenta fins al 45,25 % en el conjunt de formants finals que també poden ocupar una posició inicial.

3. ANÀLISI QUANTITATIVA

A partir de totes aquestes dades, podem observar que el nombre de formants sufixats és més limitat que no pas el de formants prefixats, ja que la diferència és prou significativa. D'altra banda, les formes sufixades tenen una major possibilitat d'ocupar tant la posició inicial com la final, mentre que les formes prefixades solen tenir una posició fixa. En aquest sentit, podem afirmar que, en primer lloc, els formants cultes no es caracteritzen, en general, per tenir una major llibertat posicional, sinó que més aviat és un tret que comparteixen un nombre reduït d'aquestes partícules; i, en segon lloc, l'inventari de formants cultes és irregular i sobretot inclou formes prefixades, probablement pel caràcter complementari que tenen, tant des del punt de vista semàntic com morfosintàctic. Aquest aspecte també el corroboren les dades neològiques, que ens permeten veure que la major part de mots construïts amb formants cultes són compostos híbrids amb una for-

5. MARTINET (1988) ja afirmava que les formes prefixades eren un grup més nombrós que les formes sufixades, qüestió que també subratlla RULL (2009).

6. A l'annex 1 es recull l'inventari de tots els casos.

ma prefixada i una base patrimonial, com podem veure a la figura 1. Per tant, podem parlar d'una tendència a la prefixació dels formants cultes. De fet, és important tenir en compte que algunes formes prefixades, com *auto-*, *macro-* o *micro-*, esdevenen prefixos per l'ús que en fan els parlants, atès que la majoria de mots amb què es combinen són bases patrimonials i no altres formants, sense deixar de banda la productivitat elevada que presenten (SOLIVELLAS 2021a).

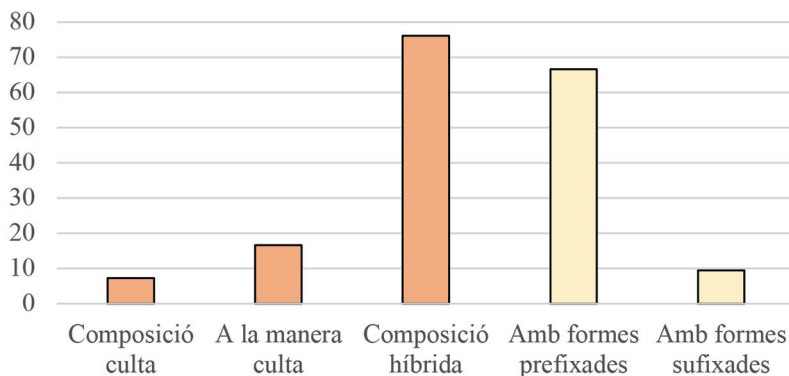

Figura 1. Estructura de les construccions neològiques amb formants cultes⁷

En resum, podem dir que els formants cultes configuren un inventari obert d'elements que sobretot tendeixen a ampliar-se amb la incorporació de formes prefixades, mentre que les formes sufixades en representen una part menor i, alhora, molt més restringida. Així mateix, l'anàlisi de les dades demostra que, en general, els formants tenen una posició fixa, com podem veure a (2), i que només un nombre reduït de casos poden aparèixer tant en posició inicial com en posició final, com il·lustrem a (3):

7. Dades del període 2007-2017 obtingudes del buidatge manual i automàtic de l'Observatori de Neologia del node coordinador (Barcelona). En són exemples *aquanauta* i *judeofòbic* (composició culta); *afectivo-creatiu* i *tecnicotàctic* (composició a la manera culta); *cardiociurgia* i *neurosensorial* (híbrida amb formes prefixades) i *austericidi* i *paçtòmetre* (híbrida amb formes sufixades).

(2) <i>ascocarp</i> <i>ignífug</i> <i>udòmetre</i>	(3) <i>dromoscopi, hipòdrom</i> <i>filloxera, monofil·le</i> <i>taxologia, zootàxia</i>

Tot això demostra, per tant, que tot i que els formants cultes tenen un conjunt de característiques compartides, és possible diferenciar-los segons que siguin formes prefixades o sufixades, la qual cosa ens permet afirmar, contràriament al que proposava SCALISE (1987), que els formants sí que tenen una posició fixa, excepte un nombre limitat d'unitats, com ja havia observat inicialment IACOBINI (1999). Sobre aquests casos especials, podem considerar que són una excepció del conjunt o bé que es tracta de formes diferents, tot i ser homòlogues des d'un punt de vista semàntic i etimològic. No obstant aquests plantejaments, hem documentat tres casos que, tot i coincidir formalment i semàntica, provenen d'ètims diferents,⁸ segons el GDLC (1998): *estasio-* (*-stasi*), *lal(o)-* (*-làlia*) i *pinni-* (*-pinnat*), la qual cosa ens permet pensar que més aviat són casos d'homologia, de manera que es creen un formant inicial i un de final a partir de la mateixa arrel grega o llatina.

3. ESTUDI DE CASOS

A propòsit del que comentàvem al punt anterior, RULL (2009: 36) sosté que «la distribució semàntica dels compostos cultes implica que alguns formants només puguin anar en una determinada posició, a causa de la semàntica de la construcció». Segons això, doncs, els formants cultes en posició final tenen unes característiques semàntiques específiques: designen processos i accions, a diferència dels formants inicials, que únicament fan referència a elements tangibles (RULL 2009). Aquesta assumpció explicaria per què el nombre de formants finals és més reduït que no pas el nombre de formants inicials. Malgrat tot, l'existència de les 123 unitats que poden aparèixer tant en

8. Tot i que el GDLC considera que provenen d'ètims diferents, considerem que és probable que, en el fons, es tracti de la mateixa arrel en els tres casos.

posició inicial com final posaria en dubte aquesta hipòtesi o bé demostraria que realment no són un mateix element, sinó dos elements formalment idèntics, però que semànticament desenvolupen funcions diferents. A partir d'aquesta controvèrsia, a continuació analitzarem una mostra d'alguns elements que poden ocupar les dues posicions i n'analitzarem la funció semàntica i sintàctica que desenvolupen en el compost.

Els deu elements que mostrem a la taula 3 han estat seleccionats de manera aleatòria del conjunt. Per a l'anàlisi, sobretot tindrem en compte el significat essencial de cada formant i, en comptes de basar-nos en les definicions de diccionari, n'analitzarem la paràfrasi —és a dir, el significat i l'estructura sintàctica bàsics— per tal de comprovar el tipus de significat de cada formant i, així, comprovar si la hipòtesi de RULL (2009) és vàlida.

Taula 3. Formants seleccionats per a l'estudi de casos

Formant	Significat	Exemples	Paràfrasi
<i>adelf</i>	'germà'	<i>adelfofàgia</i>	'que es menja els germans'
		<i>monoadelf</i>	'un germà'
<i>cicle</i>	'cercle, cicle'	<i>ciclòrraf</i>	'que sutura cíclicament'
		<i>alicíclic</i>	'greix cíclic'
<i>dermo</i>	'pell'	<i>dermatologia</i>	'estudi de la pell'
		<i>leucoderm</i>	'pell blanca'
<i>gnat</i>	'mandíbula'	<i>gnatoplàstia</i>	'operació de la mandíbula'
		<i>prògnat</i>	'mandíbula cap endavant'
<i>iatre</i>	'metge'	<i>iatrotècnia</i>	'tècnica dels metges'
		<i>pediatre</i>	'metge dels infants'
<i>metre</i>	'mesura'	<i>metrònom</i>	'que indica la mesura'
		<i>audiòmetre</i>	'que mesura l'audició'

(Continua)

Taula 3. Formants seleccionats per a l'estudi de casos (*Continuació*)

Formant	Significat	Exemples	Paràfrasi
<i>pter</i>	'ala'	<i>pteròpode</i>	'peus amb ales'
		<i>dípter</i>	'dues ales'
<i>estoma(t)</i>	'boca'	<i>estomatoplàstia</i>	'operació de la boca (de l'estómac)'
		<i>citostoma</i>	'boca de les cèl·lules'
<i>term</i>	'calent, calor'	<i>termòmetre</i>	'que mesura la temperatura'
		<i>isoterm</i>	'temperatura igual'
<i>xera</i>	'sec, sequedat'	<i>xerodèrmi</i>	'pell seca'
		<i>filloxera</i>	'que asseca les fulles'

Si analitzem aquests casos, podem veure que la majoria dels formants fan referència a conceptes concrets,⁹ com *germà*, *cicle*, *pell*, *sequedat*, etc., més enllà de la posició que ocupen en el compost. De fet, només els casos de *metre* i *xera* indiquen un procés o acció en posició final, relatius a 'mesurar' o 'assecar', respectivament, característica que també observem en altres formants com *-fàgia* 'menjar' (*antropofàgia*) o *-rraf* 'suturar' (*ciclòrraf*). Amb tot, també hem de tenir en compte que la paràfrasi de vegades té una estructura verbal com 'que serveix per a X'; 'que té X' o 'que és X', com podem observar a *dípter* 'que té dues ales' i a *leucoderm* 'que té la pell blanca'. Malgrat això, no podem considerar aquests exemples com a formants que designen un procés o una acció, ja que la paràfrasi adopta aquesta forma en relació amb un element extern al compost, a diferència de casos com el de *audiòmetre* 'que mesura l'audició' o *filloxera* 'que asseca les fulles', en què el formant té una funció predicativa i, per tant, designa una acció. Amb tot, encara que una bona part dels formants finals tenen un valor

9. A diferència de RULL (2009), no farem servir el concepte de tangibilitat perquè entenem que no inclouria els significats relatius a *opinió*, *divinitat*, etc., que, igualment, sí que fan referència a un concepte concret.

predicatiu, en tant que es relacionen amb un verb, com mostrem a (4), també existeixen múltiples formes sufixades que designen elements concrets. De fet, algunes d'aquestes unitats que no designen cap procés o acció són formants que tenen una posició final fixa, com s'exemplifica a (5):

(4) - <i>ambul</i> 'caminar'	(5) - <i>edre</i> 'cara, base'
- <i>cidi</i> 'matar'	- <i>micet</i> 'fong, bolet'
- <i>cor</i> 'escampar-se'	- <i>teca</i> 'dipòsit'

Tot això indica, per tant, que la diferència entre els formants inicials i finals no depèn d'una qüestió semàntica, sinó que té un rerefons sintàctic que, en molts de casos, emana de la naturalesa mateixa de la composició culta, en què l'element final actua de nucli, de manera que té la càrrega semàntica i sintàctica del compost, mentre que el formant prefixat fa la funció de modificador, com també indica RULL (2009). En canvi, des d'una perspectiva semàntica, caldria analitzar cada cas de manera concreta, però tot apunta que en la majoria de casos els formants cultes indiquen, com dèiem, conceptes concrets, de manera que sobretot s'assemblen als noms, excepte alguns casos en què designen una acció o un procés i, per tant, tenen un sentit predicatiu, ja que són formants que provenen d'un verb del llatí o del grec o, en menor mesura, de noms deverbals o adjectius, que també tenen una funció predicativa.

4. A TALL DE CONCLUSIÓ

La composició culta és encara un procés de formació de mots que ens ofereix múltiples reptes, per als quals cal desenvolupar diferents treballs amb una perspectiva minuciosa, com hem pretès fer en aquest article i en d'altres (SOLIVELLAS 2018; 2021*b*). Amb aquest estudi volíem comprovar si realment la diferència entre un formant i un afix és la capacitat que tenen els primers d'ocupar tant la posició inicial com final en el si d'un compost, però tot apunta que, a diferència del que històricament s'havia assumit, a partir dels plantejaments de SCALISE

(1987), els formants cultes també tendeixen a tenir una posició fixa en les construccions de què participen. Amb tot, cal tenir en compte que aquesta tendència és major en les formes prefixades que no pas en les sufixades, en la mesura que un 45,25 % dels formants sufixats poden aparèixer també en posició inicial, en front d'un 11,82 % dels prefixats que també poden ocupar una posició final.

Sobre aquest tema, RULL (2009) defensava que tots els formants tenien la capacitat d'aparèixer en les dues posicions, però que existien una sèrie de restriccions de tipus semàntic que impedièren que en tots els casos un mateix formant ocupés les posicions inicial i final alhora, la qual cosa explicaria aquesta desigualtat entre formes prefixades i sufixades. Malgrat això, l'estudi realitzat demostra que aquesta hipòtesi no és aplicable a tots els casos, atès que sovint un formant en posició inicial i final té el mateix valor semàntic, com ocorre amb la forma *pter(o)* en *dípter* i *pterodàctil*, per exemple. A més, molts dels formants que només apareixen en posició final també tenen un valor semàntic que no designa un procés o una acció, com *-biosi* 'vida' o *-cele* 'tumor'. Així doncs, la raó per la qual alguns d'aquests elements gaudeixen d'una major autonomia posicional en el marc d'un constructe respon a raons sintàctiques: el primer element fa de modificador i el segon, de nucli. D'altra banda, també hem qüestionat el postulat de SCALISE (1987) de considerar els temes com una única forma, ja que, contràriament, considerem que els formants que poden aparèixer tant en posició inicial com final no són una única entitat, sinó dues, un formant prefixat i un de sufixat, que generalment coincideixen des del punt de vista etimològic i semàntic, però que sovint divergeixen en la morfologia i, sobretot, en la sintaxi.

En resum, les dades palesen que la major part dels formants cultes tenen una posició fixa, que generalment és inicial. D'aquesta manera, doncs, no podem afirmar que una de les característiques d'aquestes unitats sigui l'autonomia posicional que presenten, que ha estat un dels aspectes més destacables en els estudis lexicològics que han analitzat la naturalesa de la composició culta en comparació amb d'altres elements, com els afixos, sense que això impliqui equiparar totes dues categories, car la posició fixa no és una característica exclusiva de l'afixació (MARTÍN CAMACHO 1999). A partir d'aquesta assumpció, però,

cal continuar investigant per descobrir si realment les unitats que poden aparèixer en les dues posicions configuren una única unitat o si, per contra, es tracta d'elements semànticament equivalents, però divergents des del punt de vista morfològic i, sobretot, sintàctic. En qualsevol cas, es tracta d'una primera aproximació que cal continuar en el futur per tal de resoldre la resta d'incògnites que encara resten sense resposta.

BIBLIOGRAFIA

- ALMELA (1999): Ramón Almela, *Procedimientos de formación de palabras en español*. Barcelona: Ariel.
- BAUER (1979): Laurie Bauer, «Against Word-Based Morphology», *Linguistic Inquiry*, 10 (3), ps. 508-509.
- BAYÀ (1997): M. Rosa Bayà, *La prefixació en català: aproximació teoricodescriptiva* [treball de recerca de doctorat], Barcelona: IULA-UPF.
- DGLC (1932): Pompeu Fabra, *Diccionari general de la llengua catalana*, Barcelona: Llibreria Catalònia.
- DIEC1 (1995): Institut d'Estudis Catalans, *Diccionari de la llengua catalana*, Barcelona, Palma, València: Edicions 62, Moll, Enciclopèdia Catalana, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Edicions 3 i 4. En línia a: <diec1.iec.cat/diec1/entrada/diec.asp> [Consulta: 21.8.19]
- DIEC2 (2007): Institut d'Estudis Catalans, *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Edicions 62, Enciclopèdia Catalana. En línia a: <dlc.iec.cat/>. [Consulta: 21.8.19]
- DNV (2014): Acadèmia Valenciana de la Llengua, *Diccionari normatiu valencià*, València: Generalitat Valenciana. En línia: <avl.gva.es/lexicval/> [Consulta: 2.9.19]
- GDLC (1998): Enciclopèdia Catalana (ed.), *Gran diccionari de la llengua catalana*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana. En línia <diccionari.cat> [Consulta: 10.8.19]
- GUILBERT (1976): Louis Guilbert, «La relation préfixation / composition», dins *Actes du XIII congrès International de linguistique et*

- philologie romanes*, vol. 1, Quebec: Les Presses de l'Université de Laval, ps. 627-638.
- IACOBINI (1999): Claudio Iacobini, «Distinguishing Derivational Prefixes from Initial Combining Forms», dins G. Booij, A. Ralli, S. Scalise (eds.), *Proceedings of the First Mediterranean Morphology Meeting*, Patras: University of Patras, ps. 132-140.
- IACOBINI (2004): «Composizione con elementi neoclassici», dins M. Grossmann, F. Rainer (eds.), *La formazione delle parole in italiano*, Tübingen: Niemeyer, ps. 69-95.
- JB (2006): Jordi Bruguera, *Diccionari de formació de mots*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- LDC (2002): Lluís López del Castillo, *Diccionari de formació de paraules*, Barcelona: Edicions 62.
- MARTÍN CAMACHO (1999): José Carlos Martín Camacho, «La creación de palabras con elementos procedentes de las lenguas clásicas», dins J. Fernández González, C. Fernández Juncal, M. Marcos Sánchez, E. Prieto de los Mozos, L. Santos Ríos (eds.), *Lingüística para el siglo XXI*, vol 2., Salamanca: Aquilafuente, ps. 1101-1108.
- MARTINET (1988): André Martinet, *Grammaire fonctionnelle du français*, París: Didier.
- NGLE (2009): Real Academia Española, Asociación de Academias de la Lengua Española, *Nueva gramática de la lengua española. Morfología y sintaxis*, vol. I., Madrid: Espasa.
- OLSEN (2000): Susan Olsen, «Composition», dins G. Booij, C. Lehmann, J. Mugdan (eds.) *Morphologie / Morphology*, vol. 1., Berlín, Nova York: De Gruyter, ps. 897-916.
- PRĆIĆ (2005): Tvrtko Prčić, «Prefixes vs initial combining forms in English: A lexicographic perspective», *International Journal of Lexicography*, 18 (3), ps. 313-334.
- PRĆIĆ (2008): «Suffixes vs final combining forms in English: A lexicographic perspective», *International Journal of Lexicography*, 21 (1), ps. 1-22.
- RULL (2009): Xavier Rull, *La composició culta en català*, Palma: Moll.
- SCALISE (1987): Sergio Scalise, *Morfología generativa*, Madrid: Alianza.
- SECO (1989): Manuel Seco, *Gramática esencial del español*, Madrid: Espasa-Calpe.

- SOLIVELLAS (2018): Ivan Solivellas, «La composició culta: estudi teoricodescriptiu», *Terminàlia*, 18, ps. 7-13.
- SOLIVELLAS (2021a): *Les partícules prefixals en català* [tesi doctoral], Barcelona: Universitat Pompeu Fabra.
- SOLIVELLAS (2021b): «Els límits de la composició culta: entre la composició i l'afixació» dins E. Bellés, P. Marqués Hernández, J. Ojeda Caba i M. Ruiz-Ruano (eds.), *Teixir xarxa, fer camí. Aportacions presents al futur de la catalanística*, Lleida: Punctum, ps. 17-35.
- STEHLÍK (2011): Petr Stehlík, *Aspectos problemáticos de la prefijación*, Brno: Muni Press.
- TC (1994): M. Teresa Cabré, *A l'entorn de la paraula*, dos volums, València: Universitat de València.
- TFC (1997): M. Teresa Cabré (dir.), *Taula de formants cultes*, Barcelona: Realiter.
- VAL ÁLVARO (1999): José Francisco Val Álvaro, «La composición», dins I. Bosque, V. Demonte (eds.), *Gramática descriptiva de la lengua española*, vol. 3, Madrid: Espasa, ps. 4757-4841.
- VALLÈS (2004): Teresa Vallès, *La creativitat lèxica en un model basat en l'ús*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- VARELA (2009): Soledad Varela, *Morfología léxica: la formación de palabras*, Madrid: Gredos.
- WARREN (1990): Beatrice Warren, «The Importance of Combining Forms», dins W. U. Dressler, H. C. Luschützky, O. E. Pfeiffer, J. R. Rennison (eds.), *Contemporary Morphology*, Berlín, Nova York: De Gruyter, ps. 111-132.

ANNEX 1: FORMANTS CULTES DE POSICIÓ VARIABLE

<i>acant(o)-</i>	<i>-acant</i>
<i>adelfo-</i>	<i>-adelf</i>
<i>algi^{-l}, alg(e)-, algio-, algo^{-l}, algesi-</i>	<i>-àlgia, -àlgic</i>
<i>ablelo-</i>	<i>-ablel</i>
<i>andr(o)-</i>	<i>-andre, -àndria</i>

(Continua)

ANNEX 1: FORMANTS CULTES DE POSICIÓ VARIABLE
(Continuació)

<i>angi(o)-</i>	<i>-angi</i>
<i>ant(o)-</i>	<i>-ant</i>
<i>antrop(o)-</i>	<i>-antrop(ia), -antròpic</i>
<i>arque-², arqui-</i>	<i>-arca, -arquia</i>
<i>asten(o)-</i>	<i>-astènia, -astènic</i>
<i>bar(o)-</i>	<i>-bar</i>
<i>bi(o)-</i>	<i>-bi(c)</i>
<i>blast(o)-</i>	<i>-blast(ic)</i>
<i>boleo-</i>	<i>-bol(e), -bòlia, -bolisme</i>
<i>branqui(o)-</i>	<i>-branqui</i>
<i>calli-, callo-</i>	<i>-calla</i>
<i>cardi(o)-</i>	<i>-cardi, -càrdia</i>
<i>carp(i, o)-</i>	<i>-carp, -carpi, -càrpic</i>
<i>caul(i, o)-</i>	<i>-caule</i>
<i>cefal(o)-</i>	<i>-cèfal, -cefàlia</i>
<i>cel-¹, celo-¹</i>	<i>-cel</i>
<i>cicl(o)-¹</i>	<i>-cicle, -cíclic</i>
<i>cinesi(o)-</i>	<i>-cinesi, -cinèsia, -cinètic</i>
<i>cist(i, o)-</i>	<i>-cist</i>
<i>cit(o)-</i>	<i>-cit</i>
<i>clast(o)-</i>	<i>-clasi, -clasta, -clàstia, -clàstic</i>
<i>cocc(i, o)-</i>	<i>-coc</i>
<i>col·l(o)-</i>	<i>-col</i>
<i>cord(o)-</i>	<i>-cordi</i>

(Continua)

ANNEX 1: FORMANTS CULTES DE POSICIÓ VARIABLE
(Continuació)

<i>crom(at, ato, o)-</i>	<i>-crom(ia)</i>
<i>cron(o)-</i>	<i>-cron(ia), -crònic, -cronisme</i>
<i>dactil(i, o)-</i>	<i>-dàctil, -dactília</i>
<i>dem(i, o)-</i>	<i>-dèmia</i>
<i>dendr(i, o)-</i>	<i>-dendron</i>
<i>derm(at, ato, o)-</i>	<i>-derm(a), -dèrmia</i>
<i>dextro-¹</i>	<i>-dextre</i>
<i>dinam(o)-</i>	<i>-dinàmic</i>
<i>doxo-</i>	<i>-dox, -dòxia</i>
<i>dramat(o)-</i>	<i>-drama</i>
<i>drom(o)-</i>	<i>-drom(ia)</i>
<i>hem(a, at, ato, o)-</i>	<i>-èmia</i>
<i>encefal(o)-</i>	<i>-encèfal</i>
<i>enter(o)-</i>	<i>-enteri</i>
<i>estesi(o)-</i>	<i>-estèsia</i>
<i>fag(o)-</i>	<i>-fag, -fàgia</i>
<i>fil(o)-¹</i>	<i>-fil, -fília, -fíllic</i>
<i>fil(l)o-</i>	<i>-fible, -fíllic</i>
<i>fit(o)-</i>	<i>-fit</i>
<i>flexo-</i>	<i>-flex, -flèxia</i>
<i>foli(o)-</i>	<i>-foli(at)</i>
<i>fon(o)-</i>	<i>-fon¹, -fonia</i>
<i>fragmo-</i>	<i>-fragma</i>
<i>fraseo-</i>	<i>-frasi, -fràsia</i>

(Continua)

ANNEX 1: FORMANTS CULTES DE POSICIÓ VARIABLE
(Continuació)

<i>fren(i, o)-</i>	<i>-frènia, -frènic</i>
<i>fugi-</i>	<i>-fug¹</i>
<i>gamo-</i>	<i>-gam, -gàmia, -gàmic</i>
<i>gaster(o)-, gastr(o)-</i>	<i>-gastrí</i>
<i>geno-¹</i>	<i>-gen, -gènia, -gènic</i>
<i>gin(o)-, gineco-</i>	<i>-gin, -gínia</i>
<i>gloss(o)-</i>	<i>-glossa, -glòssia</i>
<i>gloto-</i>	<i>-glot</i>
<i>gnat(o)-</i>	<i>-gnat</i>
<i>gnomo-</i>	<i>-gnomia</i>
<i>gnoseo-</i>	<i>-gnosi, -gnòsia, -gnòstic</i>
<i>graf(o)-</i>	<i>-graf(ia)</i>
<i>heli(o)-</i>	<i>-heli</i>
<i>helmint(o)-</i>	<i>-helmint</i>
<i>hidr(o)-¹</i>	<i>-hidre, -hidra, -hidric</i>
<i>iatr(o)-</i>	<i>-iatre</i>
<i>lal(o)-</i>	<i>-làlia</i>
<i>log(o)-</i>	<i>-leg, -logia, -lògic</i>
<i>lingüi-, linguo-</i>	<i>-lingua, -lingüe</i>
<i>lis(i, o)-</i>	<i>-lisi, -lític¹</i>
<i>lit(o)-</i>	<i>-lit¹, -lita, -lític²</i>
<i>megal(o)-</i>	<i>-megàlia</i>
<i>mer(i, o)-</i>	<i>-mer</i>
<i>metr-², metro-²</i>	<i>-metre, -metria</i>

(Continua)

ANNEX 1: FORMANTS CULTES DE POSICIÓ VARIABLE
(Continuació)

<i>mnem(o)-</i>	<i>-mnèsia</i>
<i>morf(o)-</i>	<i>-morf, -morfisme, -morfosi, -mòrfic</i>
<i>nomo-</i>	<i>-nom(ia)</i>
<i>not(o)-</i>	<i>-not</i>
<i>bodo-</i>	<i>-ode¹</i>
<i>odont(o)-</i>	<i>-odont</i>
<i>oftalm(o)-</i>	<i>-oftalmia</i>
<i>onic(o)-</i>	<i>-onix</i>
<i>pato-</i>	<i>-pata, -patia</i>
<i>ped(o)-¹, pedi-, paido-</i>	<i>-pede</i>
<i>pig(o)-</i>	<i>-pígia</i>
<i>pinnati-</i>	<i>-pinnat</i>
<i>plasm(a, ato, o)-</i>	<i>-plasma</i>
<i>pod(o)-</i>	<i>-pode</i>
<i>potamo-</i>	<i>-pòtam</i>
<i>pter(o)-</i>	<i>-pter</i>
<i>ptorigo-</i>	<i>-ptorigi</i>
<i>queto-</i>	<i>-quet</i>
<i>rinco-</i>	<i>-rinc</i>
<i>saur(i, o)-</i>	<i>-saure</i>
<i>escaf(o)-</i>	<i>-scaf</i>
<i>sem(a)-</i>	<i>-sèmia</i>
<i>esfigm(o)-</i>	<i>-sfígmia</i>
<i>somato-</i>	<i>-soma</i>

(Continua)

ANNEX 1: FORMANTS CULTES DE POSICIÓ VARIABLE
(Continuació)

<i>esperm(at, ati, ato, o)-</i>	<i>-sperm, -spèrmi</i>
<i>espondil(o)-</i>	<i>-spòndil</i>
<i>estat(o)-</i>	<i>-stat, -stàtic¹</i>
<i>estico-</i>	<i>-stic</i>
<i>estil(o)-</i>	<i>-stíl</i>
<i>estomat(o)-</i>	<i>-stoma</i>
<i>estrati-, estrato-</i>	<i>-strat</i>
<i>tafo-</i>	<i>-tafi</i>
<i>talam(i, o)-</i>	<i>-tàlem</i>
<i>tax(i, o)-</i>	<i>-taxi, -tàxia</i>
<i>tecn(i, o)-</i>	<i>-tècni, -tècnic</i>
<i>teï-, teo-</i>	<i>-teisme, -teista</i>
<i>tel(o)-¹, telj-¹</i>	<i>-teli</i>
<i>term(o)-</i>	<i>-term</i>
<i>tipo-</i>	<i>-tip, -típi, -típic</i>
<i>tomo-</i>	<i>-tom</i>
<i>tono-</i>	<i>-ton(ia), -tònic</i>
<i>trof(o)-</i>	<i>-trof, -tròfia</i>
<i>trop(o)-</i>	<i>-trop¹, -tropi(a), -tropisme, -tròpic</i>
<i>ur(o)-¹</i>	<i>-úria¹</i>
<i>xer(o)-</i>	<i>-xera</i>
<i>zo(o)-</i>	<i>-zoic, -zoide, -zoisme, -zou</i>